

УДК 378.014.543.3

Максак Інна

ORCID 0000-0003-1101-2544

Викладач кафедри мов і методики їх викладання,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна), E-mail: innesham@ukr.net

Радченко Марина

ORCID 0000-0002-3896-3596

Викладач кафедри педагогіки
та методики викладання іноземних мов,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна), E-mail: marusayrada@gmail.com

ЄВРОПЕЙСЬКІ ГРАНТИ У КОНТЕКСТІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Метою роботи є опис можливостей використання європейських грантових проєктів в умовах неформальної освіти здобувачів вищої школи України.

Методологія наукової розвідки побудована на теоретичних (аналіз, синтез, абстрагування, систематизація, узагальнення) та емпіричних (педагогічне спостереження, анкетування, педагогічна бесіда, самоспостереження, рефлексія) методах наукового дослідження. Методологічною основою статті є положення теорії пізнання; теорії професійного становлення; теорії педагогіки творчості; теорії педагогічного партнерства та теорії психологічної резильєнтності.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше запропоновано використання грантових проєктів як інноваційної форми освітньої діяльності в контексті неформальної освіти здобувачів закладів вищої освіти, зокрема майбутніх учителів початкових класів.

Висновки. У науковому дослідженні проаналізовано концепт «неформальна освіта», уточнено визначення поняття, виокремлено принципи та засади неформальної освіти, систематизовано види та форми, а також описано можливості реалізації європейських грантів у контексті неформальної освіти на прикладі авторського досвіду розробки та імплементації освітнього грантового проєкту «Англомовні ресурсні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу» у межах міжнародного проєкту «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Норвегії, Україні та Палестині» викладачами Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка Максак І.В. і Радченко М.В.

Ключові слова: неформальна освіта, грантовий проєкт, здобувачі вищої освіти, майбутні вчителі початкової школи, ресурсні писемні практики.

Постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок із теоретичними і практичними завданнями. Освіта як одна із найважливіших сфер життя суспільства уможливорює процес здобуття знань упродовж життя, формування загальних і професійних компетентностей, удосконалення власних здібностей для професійного й особистісного розвитку, сталого зростання і творчої самореалізації. У сучасних геополітичних, економічних, культурних і соціальних реаліях освіта не може знаходитися осторонь глобальних суспільних перетворень, а має швидко реагувати на виклики сьогодення, зокрема у сфері вищої освіти, шляхом впровадження передового європейського досвіду, оновлення освітнього контенту, дизайну перспективних освітніх програм, модернізації підходів до навчання і викладання, а також апробації інноваційних практик з метою фахової підготовки здобувачів вищої освіти. У контексті вирішення цих питань особливої актуальності набуває концепція неформальної освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій засвідчив, що упродовж останніх років в українському і закордонному науковому дискурсі значна увага приділяється проблемі дослідження складно-структурного концепту неформальної освіти, зокрема таким її аспектам, як: історія виникнення неформальної освіти, узгодження терміну «неформальна освіта» і його контентне наповнення (В. Бахрушин [1], Д. Плинокос, М. Коваленко [5], О. Шапочкіна [8; 9]); типи (види, форми реалізації) неформальної освіти, цільові аудиторії, процеси і траєкторії впровадження неформальної освіти, її моніторинг, визнання і валідація в Україні (М. Кеда, Ю. Петренко [2], О. Шапочкіна [9]); виклики розвитку неформальної освіти в контексті євроінтеграційного поступу України (М. Кеда, Ю. Петренко [2], М. Йозаф [11], У. Хопперс [10]).

Разом з тим питання використання європейських грантів в умовах неформальної освіти майбутніх учителів початкової школи залишається недостатньо дослідженим у теоретичному і практичному вимірах.

Метою роботи є опис можливостей використання європейських грантових проєктів в умовах неформальної освіти здобувачів вищої школи України.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. Методологія наукової розвідки побудована на теоретичних (аналіз, синтез, абстрагування, систематизація, узагальнення) та емпіричних (педагогічне спостереження, анкетування, педагогічна бесіда, самоспостереження, рефлексія) методах наукового дослідження. Методологічною основою статті є положення теорії пізнання; теорії професійного становлення; теорії педагогіки творчості, теорії педагогічного партнерства та теорії психологічної резильєнтності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уперше поняття «неформальна освіта» як складова освіти протягом життя з'являється у роботі американського педагога та економіста Ф. Кумбса «Криза освіти у сучасному світі. Системний аналіз» в 70-ті роки ХХ століття. Організація безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ) у 1996 році офіційно визнала феномен «освіта протягом життя», а неформальну освіту – його органічним структурним елементом. У Меморандумі неперервної освіти, підписаному Європейським союзом у 2000 році, наголошується на тому, що «континуум освіти робить формальну і неформальну освіту рівноправними форматами процесу навчання» [8].

У ст. 8 Закону України «Про освіту» (2017) неформальна освіта визначається як форма освіти, що «здобувається за освітніми програмами, однак не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, хоча може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» [7]. Неформальна освіта необов'язково має організований та систематичний характер, і може здійснюватися поза межами закладів освіти. Вона не обмежується віком, професійною кваліфікацією, інтелектуальними здібностями учасників та часовими рамками. Заклади або організації, які надають освітні послуги в межах неформальної освіти, не здійснюють формального оцінювання навчальних досягнень учасників. Вважається, що саме у процесі неформальної освіти найчастіше застосовуються інноваційні підходи та методи навчання, апробують новаторські методики та сучасні технології. Основною ж перевагою неформальної освіти є те, що вона забезпечує швидке та часне отримання знань відповідно до потреб здобувача освіти протягом порівняно короткого проміжку часу. Більш того, неформальна освіта допомагає розвивати необхідні м'які навички, а також поглиблювати компетентності учасників у зручних для них форматах.

Неформальна освіта ґрунтується на трьох важливих принципах:

1. «Вчитися в дії» означає отримувати знання під час практичної діяльності, які трансформуються у власний практичний досвід.
2. «Вчитися взаємодіяти» передбачає навчання в команді та спонукання до співпраці з оточенням.
3. «Учитися вчитися» розкриває важливість аналізувати власний досвід.

До видів неформальної освіти відносимо: позааудиторне навчання (корпоративні та індивідуальні курси, тренінги, семінари, майстерки, мотиваційні лекції); післядипломна освіта та освіта дорослих; професійне стажування; громадянська освіта (діяльність громадських організацій, робота органів студентського самоврядування); освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь та навичок (мовні курси, гуртки за інтересами тощо); проєктна діяльність [10].

Серед запропонованих видів неформальної освіти автори статті зосереджують увагу на грантових проєктах, які можуть отримати фінансування і бути успішно зреалізованими в контексті неформальної освіти. У тлумачному словнику грант (від англ. grant – дар, внесок, пожертва) трактується як цільова фінансова дотація, яка надається вченим на проведення наукових досліджень [3]. Існує декілька визначень терміна «грант», однак у нашому дослідженні ми розуміємо грант як безоплатну цільову субсидію, що надається на конкурсній основі організації, ініціативній групі або індивідуальній особі для реалізації проєкту в тій чи іншій формі.

Гранти переважно пропонуються для реалізації разового проєкту коротко-чи середньострокової тривалості із обґрунтовано доведеним кінцевим результатом або продуктом.

За типами гранти можуть бути: загальної підтримки на реалізацію певних програм або проєктів, з частковим або капітальним фінансуванням, корпоративні, початкові, в натуральній формі, перспективні, посередницькі, стимулюючі, цільові. За видами грантові проєкти поділяються на: індивідуальні та колективні, партнерські, відкриті та закриті, гранти на науковий проєкт, читання лекцій, видання та публікації, навчання та проведення експедицій, тощо. За критерієм періодичності проведення грантові програми поділяються на: разові, циклічні, постійні конкурси.

У контексті нашої наукової розвідки представляємо авторський досвід розроблення та імплементації освітнього грантового проєкту «Англомовні ресурсні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу» у межах міжнародного проєкту «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Норвегії, Україні та Палестині», який тривав протягом вересня – листопада 2022 року на факультеті дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка у співпраці з Норвезьким агентством з міжнародного співробітництва та підвищення якості вищої освіти (DIKU), громадською організацією «Учбово-методичний науково-інформаційний центр» а також громадською організацією «Освітня агенція Три Парасолі+».

Згідно з поданою вище класифікацією грантовий проєкт «Англомовні ресурсні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу» був стимулюючим разовим партнерським проєктом короткострокової тривалості із частковим фінансуванням.

Метою проєкту було набуття здобувачами вищої освіти практичних умінь і навичок психологічної самопомогі у процесі подолання травматичного досвіду та розвиток умінь писемної комунікації засобами англомовних ресурсних писемних практик у контексті демократичних цінностей.

Мета дослідження досягалася шляхом вирішення таких завдань: діагностування рівня тривожності учасників проєкту; навчання майбутніх педагогів висловлювати власну думку як базового поняття в системі демократичних цінностей; ознайомлення майбутніх учителів з англомовними ресурсними писемними практиками, їх освітнім, творчим, розвивальним, рекреаційним і терапевтичним потенціалом; оволодіння здобувачами вищої освіти техніками та прийомами англомовних ресурсних писемних практик; психологічне розвантаження з метою подолання травматичного досвіду, стресових та кризових станів особистості з урахуванням середовищного та безпекового підходу в умовах невизначеного часу; удосконалення англомовної писемної компетентності в майбутніх фахівців початкової школи; сприяння самовираженню, самопізнанню, самозціленню, саморефлексії та особистісному зростанню майбутніх освітян засобами ресурсного писемного мовлення.

Імплементація проєкту відбувалася в контексті глобальних процесів розвитку демократичного освітнього середовища в Україні, тому він був побудований на принципах: демократичності в освіті; безпечного середовища; свободи самовираження; взаємоповаги та рівності; інклюзивності освітнього процесу; толерантного ставлення до всіх учасників без виключення; колаборації та взаємодопомоги; академічної доброчесності; ціннісного сприйняття особистості зокрема та світу взагалі.

Реалізація проєкту «Англомовні ресурсні писемні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу» здійснювалася у декілька етапів:

I етап – підготовчий, на якому передбачалися робочі зустрічі команди; планування та розподіл обов'язків; дизайн роздаткових матеріалів; формування цільової аудиторії проєкту; діагностування рівня тривожності учасників; постановка проблеми подолання травматичного досвіду у невизначений час; ознайомлення із базовими засадами демократії в освіті; одержання загальної інформації про можливість писемних практик в контексті роботи з травматичним досвідом; інформаційна підтримка в соціальних мережах.

II етап – практичний, який був покликаний забезпечити оволодіння майбутніми педагогами початкової школи техніками ресурсних писемних практик з метою отримання інструменту для самозцілення в умовах невизначеності. На цьому етапі були проведено 8 тематичних зустрічей з метою отримання інструменту для самозцілення в умовах невизначеності. Кожна ресурсна практика, передбачена проєктом, мала чітко сформульовану тему, мету, завдання, засоби роботи, техніки і місця проведення зустрічі. Автори проєкту запропонували використання середовищного підходу і проведення зустрічей у різних локаціях з метою більш глибокого занурення в процес роботи з ресурсною практикою задля зменшення психосоціальних наслідків війни.

III етап – рефлексії та підведення підсумків, який був спрямований на розвиток умінь в майбутніх освітян персональної рефлексії а також підсумкове вимірювання в них рівня тривожності після опанування техніками роботи з англомовними писемними практиками. На цьому етапі було проведено міжкафедральний науково-практичний семінар «Шляхи подолання травматичного досвіду засобами англомовних ресурсних писемних практик в умовах боротьби за демократичні цінності та свободи».

Вплив проєкту вимірювався за такими методиками:

1. Заповнення чеклиста емоцій та переживань протягом сеансу писемної практики з метою перевірки емоційного стану учасників. Показником був відсоток учасників із переважно негативними або переважно позитивними емоціями.

2. Вимірювання тривожності за методикою Ч. Д. Спілберга – Ю. Л. Ханіна.

3. Заповнення форми на очікування від проєкту на початку його реалізації та рефлексію після закінчення.

Відповідно до аналізу чеклистів та анкет учасників проєкту можна зробити висновок, що автори проєкту досягли поставленої мети: набуття майбутніми вчителями практичних умінь і навичок психологічної самодопомоги у процесі подолання травматичного досвіду засобами ресурсних писемних практик.

Проєкт «Англомовні ресурсні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу» мав такі короткострокові результати:

1. Зниження тривожності учасників проєкту;

2. Оволодіння практичними вміннями і навичками психоемоційної допомоги з метою подолання травматичного досвіду;

3. Розвиток англомовних комунікативних умінь у писемній формі;

4. Розвиток рефлексивних умінь;

5. Підготовка наукової статті за результатами проєкту;

6. Організація та проведення науково-методичного семінару на тему: «Шляхи подолання травматичного досвіду засобами англомовних ресурсних писемних практик в умовах боротьби за демократичні цінності та свободи».

Перспективою роботи в межах грантового проєкту автори вбачають:

1. Підготовку до друку навчально-методичного посібника «A writing practice a day keeps anxiety away» (120 сторінок, тираж 50 екземплярів).

2. Дизайн особистого щоденника англомовних ресурсних писемних практик «A new day – a new practice»;

3. Розроблення вибіркового курсу в освітньо-професійній програмі ОПП за спеціальністю 013 Початкова освіта «Англомовні ресурсні писемні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу»;

4. Проведення ресурсних практик для викладачів, вчителів, здобувачів вищої освіти як авторами, так і бенефіціарами проєкту.

Під час реалізації проєкту розробники зіштовхнулися з проблемами об'єктивного характеру: організація освітнього процесу в умовах військового стану, бойові дії в певних районах Чернігівської області, відключення електроенергії, відсутність інтернету, довготривалі повітряні тривоги, найголовніше – нестабільний психоемоційний стан як учасників, так і організаторів проєкту. Однак вищезазначені проблеми істотно не вплинули на результати проєкту.

Результати навчання, здобуті у межах грантового проєкту «Англомовні ресурсні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу», були перезараховані здобувачам освіти факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка [6].

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Однією зі світових тенденцій у галузі вищої освіти сьогодні є рух до зближення та взаємодоповнення формальної та неформальної освіти замість конкуренції між ними. Неформальна освіта може бути простором для апробації інноваційних методик та інструментів, котрі згодом може взяти на озброєння формалізована освіта, а дієві освітні практики можуть повноцінно доповнювати формальну освіту. Діяльність у межах реалізації грантових проєктів, на наш погляд, є ефективним інструментом, який дозволяє гармонійно поєднати найкращі освітні практики формальної та неформальної освіти.

Отже, у науковому дослідженні проаналізовано концепт «неформальна освіта», уточнено визначення поняття, виокремлено принципи неформальної освіти, систематизовано види та форми, а також описано можливості реалізації європейських грантів у контексті неформальної освіти на прикладі авторського досвіду розробки та імплементації освітнього грантового проєкту «Англомовні ресурсні практики для майбутніх учителів початкової школи в умовах невизначеного часу» у межах міжнародного проєкту «Розвиток культури демократії в педагогічній освіті в Норвегії, Україні та Палестині» командою викладачів Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в розробленні системної стратегії національної неформальної освіти шляхом залучення європейських грантових проєктів у процес професійної підготовки майбутніх педагогів.

References

1. Бахрушин В. Неформальна та інформальна освіта: навіщо вони нам потрібні? / Портал громадських експертів «Освітня політика». URL: <http://education-ua.org/ru/articles/872-neformalna-ta-informalna-osvita-navishcho-voni-nam-potribni>. (дата звернення: 14.04.2023).
Bakhrushyn, V. (2016) Neformalna ta informalna osvita: navishcho vony nam potribni? [Non-formal and Informal Education: What do we need them for?] / *Portal hromadskykh ekspertiv «Osvitnia polityka»*. Retrieved from: <http://education-ua.org/ru/articles/872-neformalna-ta-informalna-osvita-navishcho-voni-nam-potribni>.
2. Кеда М. К., Петровська Ю. М. Виклики розвитку неформальної освіти в контексті євроінтеграційного поступу України. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/78513/3/konferentsiya_values.pdf.pdf#page=139. (дата звернення: 14.04.2023).
Keda, M., Petrovska, Yu. (2020) Vyklyky rozvytku neformalnoi osvity v konteksti yevrointehratsiinoho postupu Ukrainy [Non-formal Education Challenges in the Context of European Integration of Ukraine]. Retrieved from: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload /123456789/78513/3/konferentsiya_values.pdf.pdf#page=139.
3. Марченко О. В., Сушко Д. О. Методичні рекомендації щодо участі у грантових програмах та конкурсах: навч. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2018. 68 с.
Marchenko, O., Sushko, D. (2018). *Metodychni rekomendatsii shchodo uchasti u hrantovykh prohramakh i konkursakh* [Method Guide on Grant Programmes and Contests Participation]. Dnipro: DDUVS.
4. Павлик Н. П. Роль неформальної освіти у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Інститут інноваційних технологій змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 86. Частина 2. С. 77-70.
Pavlyk, N. (2015). Rol neformalnoi osvity u protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv [The Role of Non-formal Education while Preservice Social Educators' Professional Training]. *Novi tekhnolohii navchannia [New Technologies of Education]: nauk.-metod. zb.* Instytut innovatsiinykh tekhnolohii zmistu osvity MON Ukrainy. Kyiv, Vyp. 86, Chastyna 2, 77-70.
5. Плинокос Д. Д., Коваленко М. О. Неформальна освіта: теоретичні аспекти і наукові підходи. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2016. Вип. 29. С. 53-60.
Plynokos, D., Kovalenko, M. (2016). Neformalna osvita: teoretichni aspekty i naukovi pidkhody [Non-formal Education: Theoretical Aspects and Scientific Approaches]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky [Scientific Works of Kirovohrad National Technical University]*, Vyp. 29, 53-60.
6. Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. URL: <https://drive.google.com/file/d/1trqn0NG5179caOb5mOe94RZJMt6WmpVf/view>. (дата звернення: 14.04.2023).
Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnioho protsesu v Natsionalnomu Universyteti «Chernihivskiy Kolehium» imeni T. H. Shevchenka [Regulations on the Educational Process Organization at T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»]. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1trqn0NG5179 caOb5m Oe94 RZJMt6WmpVf/view>.
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII [Law of Ukraine on Education from September 5, 2017, # 2145-VIII (2017, September 27)]. *Holos Ukrainy*, 10–22.
8. Трамбовецька Н., Іванік О., Гавінек-Дажарулія М., Каравай А., Яцик В. Посібник для тренерів неформальної освіти: навч. посіб. Київ: Інша Освіта, 2015. 69 с.
Trambovetska, N., Ivanik, O., Havinek-Daharuliiia, M., Karavai, A., Yatsyk, V. (2015). *Posibnyk dlia treneriv neformalnoi osvity* [Guide for Non-formal Education Trainers]: navch. posib. Kyiv: Insha Osvita.
9. Шапочкіна О. В. Сучасні тенденції розвитку неформальної освіти майбутніх учителів у Німеччині. Автореф. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. – 20 с.
Shapochkina, O. (2012) *Suchasni tendentsii rozvytku neformalnoi osvity maibutnikh uchyteliv u Nimechchyni* [Contemporary Tendencies of Non-formal Education Development in Preservice Teachers in Germany]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

10. Hoppers W. Non-formal education and basic education reform: a conceptual review. 2006. Paris. 142 p. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED495405.pdf>. (дата звернення: 14.04.2023).
Hoppers, W. (2006). Non-formal education and basic education reform: a conceptual review. Paris. Retrived from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED495405.pdf>.
11. Jousaf M. Types of Education: Formal, In-Formal and Non-Formal Education of 2020. URL: <https://scholarshipfellow.com/types-of-education-formal-in-formal-and-non-formal-education/> (дата звернення: 14.03.2023).
Jousaf, M. Types of Education: Formal, In-Formal and Non-Formal Education of 2020. Retrived from: <https://scholarshipfellow.com/types-of-education-formal-in-formal-and-non-formal-education/>

Maksak Inna

ORCID 0000-0003-1101-2544

Lecturer of the Department of Languages and
Methodology of Teaching
T.H. Shevchenko National University
«Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: innesham@ukr.net

Radchenko Maryna

ORCID 0000-0002-3896-3596

Lecturer of the Department of Pedagogy and
Methodology of Foreign Languages Teaching
T.H. Shevchenko National University
«Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: marusayrada@gmail.com

EUROPEAN GRANTS IN THE CONTEXT OF NON-FORMAL EDUCATION

Purpose of the article is to describe the opportunities of European grant projects within non-formal education of students at higher education institutions in Ukraine.

Methodology is based on both theoretical (analysis, synthesis abstract thinking, systematisation, generalization) and empirical (pedagogical observation, questionnaires, pedagogical conversation, self-observation, reflection) research methods. The cognition theory, professional development theory, pedagogy of creativity, partnership pedagogy and psychology of resilience create the methodological basis for the scientific issue.

Scientific novelty is that it has been suggested for the first time to use the opportunities of European grant projects within non-formal education of students at higher education institutions in Ukraine.

Conclusions: In scientific research, the concept «non-formal education» has been analysed. The definition to the notion «non-formal education» has been cleared up, its principles and basics have been found out. The types and forms of non-formal education have been systematized. Moreover, the opportunities of European grant projects within non-formal education of students at higher education institutions have been described on the case of the grant project: «Written Resourceful Practices in English for Preservice Primary School Teachers in Times of Uncertainty» within the international project «Developing Democracy Education in Ukraine, Norway and Palestine». The project was designed and implemented by the team of lecturers at T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» Inna Maksak and Maryna Radchenko.

Keywords: non-formal education, grant project, University students, preservice primary school teachers, resourceful written practices.

Стаття надійшла до редакції: 24.04.2023

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Т. В. Дорошенко